

מודה שצריכים עדים בזמן נתינת הגט לאשה, שאין דבר שבערוה פחות משנים. ורבי מאיר אינו אלא מוסיף שכדי לחול עליו שם 'שטר' צריכים חתימת שני עדים. (וע' בר"ן וב. בדפי הרי"ף ד"ה ויש) שהביא מן הירושלמי שאף לר"מ צריך עדי מסירה 'כדי להחזיקה בתורת גרושה', ומשמע קצת שאין זה מדין תורה, וכתב שם על זה 'וכן דעת רבנו תם'. וצ"ע.

ובזכר יצחק (ח"א כ,א) כתב שרבנו תם יחיד כנגד כל הראשונים. וצ"ב, שהרא"ש (להלן פו) נראה שנקט כשיטה זו, וכן בשו"ת מהרי"ק – שורש עב בד"ה ואמנם קשיא. וע"ע בחידושי הגר"ח על הש"ס שתלה זאת במחלוקת רש"י ונמו"י.

דף ה

הערות ובאורים בפשט

'והא אשה דלא שכיחא ותנן האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שצריכה לומר בפ"נ ובפ"נ' – יש לשאול, מה קשה על רבה, שמא צריכה לומר משום קיום החתימות, שהרי רבה אית ליה דרבא? ויש לומר, שמשמע לגמרא שדין אשה כדין שליח רגיל, שאין די בקיום החתימות אלא צריך עדות על 'לשמה', וגם במקום שיש עדים מצויים לקיימו, כבאותה מדינה, משמע שצריכה לומר. (שם לא כן, היה למשנה לחדש שמספיק בקיום חותמיו ואין צריך עדות ד'בפ"נ ובפ"נ). (מהר"ם שיף)

'שלא תחלוק בשליחות... תא שמע דבעא מיניה שמואל מרב הונא, שנים שהביאו גט ממדינת הים... בי תרי דמייתו גיטא, מילתא דלא שכיחא ומילתא דלא שכיחא לא גזור בה רבנן. והא אשה דלא שכיחא... שלא תחלוק בשליחות' – צריך ליתן טעם מדוע באשה המביאה גיטה אומרים אנו 'שלא תחלוק', ובשנים המביאים גט אין אומרים כן?

יש לומר, שבשנים, על כרחנו דינם חלוק, שהרי במקום שצריך לומר משום קיום החתימות (כבמדינה למדינה בארץ ישראל, שאף לרבה צריך), שנים המביאים שם גט אינם צריכים לקיים כלל, שאין לך קיום גדול מזה שמעידים שהבעל שלחם לגרש בגט זה. ולכן גם בחו"ל לאחר שלמדו, כיון שלא שכיח בתרי, לא גזור ואין צריך לומר. לא כן באשה המביאה, שצריכה לומר בפ"נ בכל מקרה, אומרים בה 'שלא תחלוק בשליחות'.

ולפי זה, הוא הדין כששתי נשים הביאו גט ממדינת הים, צריכים לומר בפ"נ ובפ"נ, שאומרים בהן 'שלא תחלוק', ואין אומרים כאן 'מילתא דלא שכיחא', שהרי אינן חלוקות מכל שליח בנוגע לקיום, שלא כשני אנשים. (אור שמת, הל' גירושין ז, יד. ובלא"ה י"ל בפשיטות, הלא כל הטעם שא"צ בשנים, משום ז'מה אילו יאמרו בפנינו גרשה' וזה לא שייך אלא בכשרי עדות. וכמוש"כ הרשב"א והריטב"א, ונפסק בשו"ע אה"ע קמב, יח).

'דבעא מיניה שמואל מרב הונא' – הגם שרב הונא, תלמידו של רב היה, ורב – חברו של שמואל, היה שמואל צריך לו ושאל ממנו שאלות (תוס' להלן יא: ד"ה יתיב). ואולי 'רב הונא' אחר הוא זה, שהיה בתקופת רבי (מהר"ץ חיות כאן ורש"ש להלן יא: וע' חידושי מהרי"ט – קידושין ע. דתרי רב הונא היו, אך לפי"ז לכאורה צ"ל 'רבי' הונא, שהיה ריש גלותא בזמן רבי. ודוחק לשנות הגרסא כאן ובחולין, וכן בובחים מו: ובמנחות קי. וע' ערכין ט: ז'אף שמואל סבר כרב הונא... ואף רבי סבר כרב הונא... וצ"ע. ומה שכתב מהר"ץ חיות בשם התוס' להלן, במחכ"ת נראה ששגה בזה, ע"ש. וע"ע בהגהות מלא הרועים להלן יא:).

(ע"ב) 'וכי תימא אעביד לחומרא – נמצא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים' – 'יש לדקדק' – כתב ה'פרי חדש' (ב'מנהגי איסור' – או"ח תצו, באות יב) – 'בדין קהל אחד, שזה כמה שנים שנהגו קולא בדבר אחד, ורוצים להסכים לבטל אותו והמנהג ולהחמיר בדבר, אם יש לחוש להוצאת לעז על הראשונים או לא?'

והעולה מדבריו, שכל שיש באותו התר שנהגו, איזה פקפוק מעיקר הדין, או שיש בדבר מחלוקת בין הגדולים, ורוצים עתה לחוש ולהחמיר – רשאים. שיותר יש לתקן שלא יבואו הם עצמם ללעז – שמא יבוא בית דין לאחריהם ויפסוק לחומרא – מאשר לחוש ללעז הראשונים. אולם בדבר הברור להתר, כמו כאן, אין לשנות להחמיר, שהרי אין כלפיהם חשש ללעז. וכיוצא בזה כתב ב'בית שמואל' (קכה סק"י). ועיקרי הדברים בנויים על יסוד דברי ה'תרומת הדשן' (רלב. וע"ע תשב"ץ ח"ב עט).

סיכומי סוגיות

להלן סיכום מן העולה מהגמרא (ומקצת ראשונים), בענין אמירת בפני נכתב ובפני נחתם; –

המביא גט ממקום אחר, באופן שאין כאן עדים המצויים לקיימו, צריך שיאמר 'בפני נכתב ובפני נחתם' (להלן: 'בפ"נ ובפ"נ').

וצריך שיאמר זאת בפני שנים או שלשה אנשים (ואם השליח הוא מן הפסולים להצטרף לשלשה – לכולי עלמא צריך שלשה בלעדיו. ונחלקו ראשונים אם קרוב כשר).

לרבה, אפילו במקום שעדים מצויים לקיימו, צריך לומר 'בפ"נ ובפ"נ', לפי שאין בקיאין לשמה. ואפילו לאחר שלמדו לעשות לשמה – גזרה שמא יחזור הדבר לקלוקלו. רוב הראשונים פסקו לדינא כרבה, מלבד הראב"ד.

האמירה צריכה להיות בשעת נתינה. או סמוך לה בתוך כדי דיבור בין מלפניה (עפ"י 'סדר גטין' ברא"ש; יש"ש יב; מהר"ם שיף) בין לאחריה (תוס'). אמר לפני שנתן, וכן אם אמר לאחר הנתינה, לאחר כדי דיבור, אך עסוקים באותו ענין – ספק. (תד"ה יטלנו).

לא אמר 'בפ"נ ובפ"נ' – אפילו אם כבר נישאה ונולדו לה בנים, ואפילו לאחר כמה שנים – יטלנה ויחזור ויתננו לה ויאמר 'בפ"נ ובפ"נ'. ולרבי מאיר, לשיטת התוס' (ה: ד"ה כיצד), אם כבר נישאה, אין לה תקנה, ותצא מזה ומזה. (ומהתור"ד משמע שלרבי מאיר אף קודם שנישאת שוב אין תקנה בנתינה חוזרת, שכבר יצא מתורת 'שליח' ולא האמינוהו אלא לשליח. ויש סוברים שאפילו לר"מ אם חזר ונתנה באמירה, הולד שכבר נולד יתכשר למפרע – ע' חידושי הריטב"א (רבנו קרשקש); חזון איש קג, יא; אילת השחר).

ואם נתקיים בחותמו – לרבה הגט כשר. (ויל"ע לרבי מאיר אם נתקיים לאחר שנישאת). ולרבה, אם כבר נישאת – לא תצא. (–לאחר שלמדו. ולתוס' (ה: ד"ה א) אפשר אפילו קודם שלמדו).

ואם לא נתקיים וגם לא נטל וחזר ונתן כדין – לרבי מאיר הולד ממזר, ולחכמים אינו ממזר. והלכה כחכמים. (ראשונים. וע' פורת יוסף ו'אילת השחר'. וע' שו"ת הרי"ף ב–קא) שהולד ספק.

ונחלקו ראשונים באופן זה, אם כבר נישאה – האם חייב להוציאה – ע' תוס' ד"ה כיצד; רמב"ם גירושין י: וע' פרי יצחק ח"א מד (ולדברי הרי"ף הנ"ל נראה פשוט שחייב להוציא).

לא אמר 'בפ"נ ובפ"נ' אלא 'ידעתי' שזוהי חתימת ידי העדים – לרבה: פסול (גם לאחר שלמדו – ע' תד"ה אי הכי, ובמהרש"א). ולרבה: לשיטת רש"י כשר, ולשאר הראשונים – פסול, מלבד כששנים מביאים ואומרים 'ידענו' (שאז כשר אפילו לרבה, לאחר שלמדו).

המקרים שאין צריך לומר 'בפ"נ ובפ"נ':

- א. המביא גט ממקומות הסמוכים לארץ ישראל, או מובלעים – מחלוקת התנאים;
- ב. כשהבעל עצמו הביא את הגט ממדינת הים (שאינו חוששים שוב לערעורו, בין לרבה בין לרבה

– עתוס' ב: ד"ה לפי; ה. ד"ה א"ה);
ג. שנים שהביאו גט ממדינת הים. (ולרבה – דוקא לאחר שלמדו לעשותו לשמה);
ד. שליה שהביא גט מקויים, לדעת רבא (תוס' ב: ד"ה מאי; ה. ד"ה בי תרי);
ה. לא הספיק לומר 'בפ"נ ובפ"נ' עד שנתחרש. (ולרבה – לאחר שלמדו דוקא).

דף ו

הערות ובאורים בפשט

'מהו דתימא איניש אחרינא אשכחיה ואמר ליה, קמ"ל' – יש לשאול, הלא על כרחנו מדובר כאן שלא הוחזקו בעיר שני 'יוסף בן שמעון', שהרי צריך להיות הגט מוכיח מתוכו. ואם כן, הרי כשלא הוחזקו אין לנו לחוש לכך, ומה סלקא דעתין לפסול (ע' במהר"ם שיף שעמד על כך) ?
וצריך לומר שאמנם לענין הוכחה, אין לנו לחוש, אך לענין שיוכל לומר על גט כזה 'בפני נכתב', היה מקום לחשוב שכיון שישנה אפשרות שכתב לאחר, שוב אין זה בכלל 'בפני'. (אילת השחר; שערי שמועות)

(ע"ב) 'אמר לו: רבי והלא כפר סיסאי... ותנן רבי מאיר אומר...' – לא שאמר לו בלשון זו, שהרי רבי מאיר תלמידו של רבי ישמעאל היה, ועדיין לא נשנתה בימיו משנת רבי מאיר (הגם שהיו כבר משניות קדומות בימי התנאים). אלא שהתלמוד הוא שנקט לשון זו. ואכן, בתוספתא (פרק א) מובאים הדברים ללא משנה זו. (פני יהושע; ריעב"ץ)

זוהא בבל לצפונה של ארץ ישראל קיימא, דכתיב 'ויאמר ה' אלי מצפון תפתח הרעה' ותנן רבי מאיר אומר... – הגם שבכל מקום מכנים את ארץ ישראל כלפי בבל 'מערבא' ולא 'דרומא' – כיון שבבל היא מזרחית צפונית, והפסוק שהביא כתוב בו 'צפון', לכן כשמתאר התנא את גבול צפון, היה צריך להזכיר את בבל. (עפ"י ברכת אברהם). ועוד טעם, לפי שהבא מבבל אל הארץ, בא אל צפונה, וכן היורד מכאן לשם, יורד מצפונה של ארץ ישראל, לכן החשיבוה כצפון. (ריעב"ץ).
אולם יש להבין מדוע הוצרכו רביה מן הכתוב ולא הסתפקו בידיעה המציאותית? – אלא, שכך היא דרכם של חז"ל, להביא רביה לדברים מפורסמים וידועים לכל – מן המקרא הכתוב (ע' בספר 'עלה יונה' עמ' קטו, שהביא דוגמאות לדבר. ושמעתי שכבר כתב על כך הרמח"ל באחד מספריו, ואין מקומו איתו). וכן מובא בשם הגרי"ז מבריסק זצ"ל (על באור דברי הגמרא בתמורה טו. שיהושע אמר למשה 'לא כך כתבת בי': 'ומשרתו יהושע בן נון' וגו' – והלא דיבר עם משה בעצמו, ושניהם ידעו זאת בעצמם ללא ספק? אלא) שידיעה עצמית של האדם, לעולם אינה ידיעה ודאית, שיכול אדם לטעות בכל ידיעותיו, ואין לך ידיעה ברורה אלא במה שכתוב בתורה. (ברכת אברהם. ועדיין לא הונח לי באור הגמ' בתמורה, במה עדיף כוחה של ידיעת האדם במה שרואה כתוב לנגד עיניו, למה שרואה ושומע בעצמו).

'דאסכים מריה על ידיה...' – יש לבאר היכן ראינו שהסכים הקב"ה לדעת רבי אביתר, הלא המסקנא שהקפיד במציאת נימא ולא בזבוב?
אלא הכוונה 'זבוב מצא ולא הקפיד' – שתלאה לכף זכות, שבא הזבוב שלא באשמתה, אך לאחר שנימא מצא בקערה, הקפיד על הזבוב, שהנימא לכשלעצמה אין בה מיאוס ולא היתה גורמת לו להקפדה, אלא שבוזה הראתה שאין היא מקפדת על נקיות, ומצאה הקפידא של הזבוב, מקום לחול למפרע. (בן יהודע. וכיו"ב בתורא"ש ומהר"ם שיף, שהקפיד על שניהם. וכתב הרא"ש שם שזהו 'הסכים הקב"ה עמו' – שהרי על הזבוב לא היה ידוע שהקפיד, וברוח הקודש אמרה. עוד כתב ב'בן יהודע' רמז ל'זבוב' מסופי תיבות 'תזונה עליו פלגשו' – שעולים בגימטריא כמנין זבוב).